EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 19.12.2024.
COM(2024) 593 final

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM

Astotais gada ziņojums par Bēgļu atbalsta mehānismu Turcijā

Saturs

1. Ievads 2
1.1. Turcija un bēgļu krīze 2
1.2. ES reakcija uz krīzi un mehānisma izveide 4
2. Mehānisma darbība 4
3. Finansēšanas spējas, finansējuma ilgums un veids 5
4. Mehānisma īstenošana 7
5. Uzraudzība, izvērtēšana un revīzija 14
6. Saziņa un pamanāmība 15
7. Secinājumi un turpmākie pasākumi 15

1. Ievads

Saskaņā ar 8. panta 1. punktu Komisijas 2015. gada 24. novembra Lēmumā[1] par Savienības un dalībvalstu rīcības koordināciju, izmantojot koordinācijas mehānismu (“Lēmums”), Komisijai ir regulāri jāinformē Eiropas Parlaments un Padome par Bēgļu atbalsta mehānisma Turcijā (“mehānisms”) īstenošanu. Lēmuma 8. panta 2. punkts paredz, ka Komisijai katru gadu jāsniedz Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojums par mehānisma īstenošanu. Pirmais gada ziņojums par mehānismu tika publicēts 2017. gada martā[2]. Visi gada ziņojumi ir pieejami Bēgļu atbalsta mehānisma tīmekļa vietnē. Šis ziņojums aptver stāvokli līdz 2024. gada februārim.

1.1. Turcija un bēgļu krīze

Sava ģeogrāfiskā izvietojuma dēļ Turcija ir būtiska uzņemšanas un tranzīta valsts bēgļiem un migrantiem. Saskaņā ar Turcijas valdības sniegtajiem datiem 2024. gada janvārī valsts uzņēma 3 199 927 sīriešus, kuriem tika piešķirta pagaidu aizsardzība, un vairāk nekā 300 000 reģistrētu bēgļu un patvēruma meklētāju, galvenokārt no Afganistānas, Irākas, Irānas un Somālijas[3,4]. Šis ārkārtīgi lielais skaits cilvēku ir atstājis būtisku ietekmi uz uzņēmējkopienām. Ieilgusī Sīrijas bēgļu pārvietošana un pieaugošais neatbilstīgas ieceļošanas gadījumu skaits no Afganistānas Turcijā rada arvien lielākas problēmas bēgļu, migrantu un uzņēmējkopienu sociālajai kohēzijai. Tajā pašā laikā situācija uz Turcijas un Irānas robežas joprojām ir saspringta.

Turcija turpina pielikt ļoti lielas pūles, uzņemot bēgļus un migrantus un apmierinot viņu vajadzības, un ir atkārtoti paudusi apņemšanos īstenot ES un Turcijas 2016. gada 18. marta paziņojumu[5] (“Paziņojums”). 2023. gadā paziņojums turpināja nodrošināt konkrētus rezultātus. Tomēr, lai gan joprojām mazāks nekā pirms paziņojuma, neatbilstīgo ieceļotāju skaits Grieķijā ir palielinājies, īpaši jūras maršrutā, savukārt Itālijā un valdības kontrolētajā Kipras teritorijā minēto ieceļotāju skaits ievērojami samazinājās[6].

---

[1] Komisijas 2015. gada 24. novembra Lēmums C(2015) 9500 par Savienības un dalībvalstu rīcības koordināciju, izmantojot koordinācijas mehānismu “Bēgļu atbalsta mehānisms Turcijai”, kas grozīts ar Komisijas 2016. gada 10. februāra Lēmumu C(2016) 855.

[2] 9dc8736f-c734-48be-8678-aca919a6a1bf_en (europa.eu).

[3] https://en.goc.gov.tr/irregular-migration.

[4] Turcijas patvēruma sistēmas specifiska iezīme ir saistīta ar to, ka valsts ir parakstījusi 1951. gada Ženēvas konvencijas 1967. gada Ņujorkas protokolu ar atrunu. Attiecīgi lielākā daļa bēgļu Turcijā nevar pieteikties pilntiesīga bēgļa statusam, bet tikai “bēgļa statusam ar nosacījumiem”, kas, ja tiek piešķirts, ļauj uzturēties valstī tikai līdz brīdim, kad atzītais bēglis tiek “pārmitināts uz trešo valsti”.

[5] http://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/.

[6] No 2023. gada janvāra līdz oktobrim ES no Turcijas ieradās 39 619 neatbilstīgie migranti, kas salīdzinājumā ar 34 459 neatbilstīgiem ieceļotājiem tajā pašā laikposmā 2022. gadā ir pieaugums par 15 %. Jūras maršrutā uz Itāliju neatbilstīgo ieceļotāju skaits ievērojami samazinājās (par 63 %). Tomēr 2023. gadā Grieķijā pa jūru neatbilstīgi ieceļojošo personu skaits kopumā palielinājās vairāk nekā trīskārt (210 %) salīdzinājumā ar 2022. gadu. Arī Grieķijā pa sauszemi neatbilstīgi ieceļojušo personu skaits palielinājās par 7 %. Tajā pašā laikā

Saskaņā ar paziņojumu turpināja īstenot pārmitināšanas shēmu "Viens pret vienu". No 2016. gada aprīļa līdz 2024. gada janvārim no Turcijas Eiropas Savienībā pārmitināja 41 000 Sīrijas bēgļu. Kopš 2016. gada saskaņā ar paziņojumu no Grieķijas salām uz Turciju ir atgriezti 2140 migranti. Tā kā Turcijas iestādes nav atsaukušas savu 2020. gada marta lēmumu par paziņojumā paredzēto atgriešanas operāciju apturēšanu Covid-19 pandēmijas dēļ, kopš tā laika atgriešanas operācijas netika veiktas, neraugoties uz atkārtotiem Eiropas Komisijas un Grieķijas iestāžu pieprasījumiem.

2020. gada oktobrī Eiropadome piekrita sākt pozitīvu ES un Turcijas programmu. Tika noteiktas četras prioritārās jomas: i) muitas savienības darbības uzlabošana un diskusiju par tās modernizāciju atsākšana; ii) migrācija un atbalsts bēgļiem; iii) augsta līmeņa dialogi; iv) tieši personiski kontakti un mobilitāte. 2021. gada jūnijā Eiropadome atkārtoti apliecināja ES gatavību pakāpeniski, samērīgi un atsaucami sadarboties ar Turciju, lai uzlabotu sadarbību vairākās kopīgu interešu jomās, ievērojot noteiktos nosacījumus, kas izklāstīti 2021. marta un iepriekšējos Eiropadomes secinājumos. 2023. gada 29. novembra kopīgais paziņojums bija atbilde uz Eiropadomes 2023. gada 29. un 30. jūnija aicinājumu Augstajam pārstāvim un Komisijai iesniegt ziņojumu par pašreizējo stāvokli ES un Turcijas attiecībās. Tajā tika sniegti vairāki priekšlikumi, lai stiprinātu divpusējās attiecības, tai skaitā tādās jomās kā migrācijas pārvaldība un finansiālais atbalsts bēgļiem un uzņēmējkopienām. Ankarā 2021. gada oktobrī notika ES un Turcijas augsta līmeņa dialogs par migrāciju un drošību, un vēl viens dialogs notika Briselē 2023. gada novembrī. Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropadomes pamatnostādnēm 2023. gada 18. oktobrī nāca klajā ar rīcības plānu Vidusjūras austrumdaļai[7], kurā galvenā uzmanība ir pievērsta migrācijas pārvaldības uzlabošanai sadarbībā ar galvenajām izcelsmes un tranzīta valstīm, tai skaitā Turciju.

Zemestrīces Turcijā un Sīrijā 2023. gada februārī

6. februārī Turciju skāra spēcīgākās zemestrīces reģionā vairāk nekā 100 gadu laikā – ar ļoti lielu bojāgājušo un ievainoto skaitu un zaudējumu apjomu. Pēc zemestrīcēm ES ātri sniedza atbalstu un 20. martā Briselē organizēja līdzekļu devēju konferenci ar mērķi Turcijas un Sīrijas iedzīvotāju atbalstam piesaistīt starptautiskās sabiedrības līdzekļus, panākot apņemšanos kopā piešķirt 7 miljardus EUR, tajā skaitā 1,7 miljoniem bēgļu katastrofas skartajās teritorijās. Pamatojoties uz ES apņemšanos saistībā ar zemestrīci, Komisija 2023. gada 20. decembrī pieņēma divus finansēšanas lēmumus, ar ko tika mobilizēti kopumā 355,6 miljoni EUR no piešķīruma 3 miljardu EUR apmērā papildu palīdzībai bēgļiem ,par ko tika panākta vienošanās 2021.–2023. gadam (sk. izcēlumu).

Pirmais pasākums 115,6 miljonu EUR vērtībā ir vērsts uz veselības un izglītības infrastruktūras stiprināšanu, lai uzlabotu tās piekļūstamību bēgļiem un uzņēmējkopienām, kuras ietekmējušas zemestrīces. Tas tiks darīts, uzbūvējot vismaz 20 izglītības iestādes un 20 primārās veselības aprūpes centrus. Otrais pasākums 240 miljonu EUR vērtībā ir vērsts uz

laikposmā no 2023. gada janvāra līdz septembrim to personu skaits, kuras neatbilstīgi ieceļoja Kiprā, šķērsojot Zaļo līniju, samazinājās par 42 % salīdzinājumā ar to pašu laikposmu 2022. gadā.

[7] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/ip_23_6014.

sociālekonomiskā atbalsta palielināšanu un sociālās kohēzijas un infrastruktūras attīstības veicināšanu Turcijā.

1.2. ES reakcija uz krīzi un mehānisma izveide

Reaģējot uz ES dalībvalstu aicinājumu piešķirt būtisku papildu finansējumu bēgļu atbalstam Turcijā, Komisija ar 2015. gada 24. novembra lēmumu, kas grozīts 2016. gada 10 februārī[8], kā arī 2018. gada 14. martā un 24. jūlijā, izveidoja Bēgļu atbalsta mehānismu Turcijā. Mehānisms koordinē to resursu mobilizāciju, kas darīti pieejami no ES budžeta un dalībvalstu papildu iemaksām, kuras ietvertas ES budžetā kā ārējie piešķirtie ieņēmumi. Dalībvalstis ir politiski apņēmušās veikt valsts iemaksas kā daļu no ES dalībvalstu un Eiropas Komisijas kopējās vienošanās, kas pieņemta 2016. gada 3. februārī un atjaunināta, kad tika noslēgta vienošanās par mehānisma otro maksājumu daļu[9]. Kopējā vienošanās paredzēja arī nosacījumu sistēmu.

Eiropas Savienības un Turcijas valstu un valdību vadītāji 2016. gada 18. martā vēlreiz apliecināja savu apņemšanos īstenot kopīgo rīcības plānu un vienojās par turpmākiem pasākumiem, kuru mērķis ir padziļināt ES un Turcijas attiecības un risināt migrācijas krīzi[10]. Turcija un Eiropas Savienība atzina, ka ir vajadzīgi turpmāki, ātri un mērķtiecīgi centieni. Konkrētāk, ES un Turcijas paziņojumā bija pausts aicinājums izbeigt neatbilstīgo migrāciju no Turcijas uz ES, proti, izjaukt cilvēku kontrabandistu darbības modeli un piedāvāt migrantiem alternatīvu, kas viņiem neliek riskēt ar dzīvību, un aicinājums paātrināt mehānisma īstenošanu.

Mehānisma pirmajai maksājumu daļai (2016.–2017. gadam) kopumā tika piešķirti 3 miljardi EUR[11], un otrajai maksājumu daļai (2018.–2019. gadam) tika darīti pieejami papildu 3 miljardi EUR, tādējādi mehānisma kopējā summa sasniedza 6 miljardus EUR. Pēc šīs sanāksmes Komisija drīz sāka slēgt līgumus par pirmajiem projektiem. Līdz 2020. gada 31. decembrim Komisija bija noslēgusi līgumus par visiem mehānisma darbībai piešķirtajiem līdzekļiem, un līdz 2023. gada beigām bija izmaksāti vairāk nekā 5,3 miljardi EUR.

2. Mehānisma darbība

Šis mehānisms ir koordinācijas mehānisms, kas ļauj ātri, lietderīgi un efektīvi mobilizēt ES palīdzību bēgļiem Turcijā, vienlaikus nodrošinot finanšu pareizu pārvaldību. Mehānisms nodrošina pašreizējo ES finanšu instrumentu optimālu izmantošanu humānās un/vai attīstības

[8] https://home-affairs.ec.europa.eu/news/eu-action-plan-eastern-mediterranean-migration-2023-10-18_en.
[9] https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11329-2018-INIT/en/pdf.
[10] http://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/.
[11] Minētie 3 miljardi EUR tika darīti pieejami papildus 345 miljoniem EUR, ko Komisija jau bija piešķīrusi Turcijai, reaģējot uz Sīrijas bēgļu krīzi pirms mehānisma darbības sākuma, un šī summa papildināja dalībvalstu divpusējo atbalstu.

palīdzības sniegšanai, lai visaptveroši un saskaņoti apmierinātu bēgļu un uzņēmējkopienu vajadzības[12].

Bēgļu atbalsta mehānisma koordinācijas komiteja sniedz stratēģiskas norādes par prioritātēm, atbalstāmo darbību veidu, piešķiramajām summām un izmantojamajiem finanšu instrumentiem, kā arī – vajadzības gadījumā – par nosacījumiem, kas attiecas uz Turcijas saistību izpildi saskaņā ar ES un Turcijas 2015. gada 29. novembra kopīgo rīcības plānu ("kopīgais rīcības plāns")[13]. 2023. gadā, kas ir mehānisma astotais īstenošanas gads, 5. jūlijā notika viena koordinācijas komitejas sanāksme.

Ir svarīga mehānisma projektu ilgtspēja un Turcijas iestāžu līdzatbildība par tiem. Prioritārās palīdzības jomas ir noteiktas, pamatojoties uz visaptverošu un neatkarīgu vajadzību novērtējumu, kas tika atjaunināts 2018. gadā.

Mehānisms koordinē finansējumu no šādiem ārējās finansēšanas instrumentiem[14]: i) humānā palīdzība; ii) Eiropas kaimiņattiecību instruments; iii) attīstības sadarbības instruments; iv) Pirmspievienošanās palīdzības instruments (*IPA*) un v) Stabilitātes un miera veicināšanas instruments. Pasākumus, ko finansē no ES budžeta, īsteno saskaņā ar tās finanšu noteikumiem, ko piemēro gan tiešajai, gan netiešajai pārvaldībai. Palīdzības īstenošanas priekšnoteikums ir tāds, ka Turcijai ir stingri jāievēro apņemšanās, kas paredzētas kopīgajā rīcības plānā un paziņojumā.

3. Finansēšanas spējas, finansējuma ilgums un veids

Kopējais mehānisma koordinētais budžets ir 6 miljardi EUR, ko piešķir divās maksājumu daļās. Pirmās un otrās maksājumu daļas projekti tiek īstenoti vēlākais līdz 2025. gada vidum; daudzi pirmās maksājumu daļas projekti jau ir pabeigti un lielāko daļu projektu ir plānots pabeigt agrāk. Izņēmuma kārtā Covid-19 pandēmijas dēļ tika pagarināts īstenošanas periods tiem projektiem, kas īstenoti saskaņā ar 2016. gada īpašo pasākumu (1,6 miljardi EUR), tādējādi visiem attiecīgajiem projektiem tika dota iespēja sasniegt izvirzītos mērķus.

Pirmā maksājumu daļa bija 3 miljardi EUR, no kuriem 1 miljards EUR tika piešķirts no ES budžeta un 2 miljardi EUR – no dalībvalstu divpusējām iemaksām. Arī otrā maksājumu daļa bija 3 miljardi EUR, no kuriem ES budžets nodrošināja 2 miljardus EUR, bet dalībvalstis – 1 miljardu EUR[15].

Runājot par ES budžeta līdzekļiem, no 1 miljarda EUR, kas 2016.–2017. gadam tika piešķirts no ES budžeta, 2016. gadā tika izmantoti 250 miljoni EUR, bet 2017. gadā – 750 miljoni EUR. No 2 miljardiem EUR, kas 2018.–2019. gadam tika piešķirti no ES

[12] Komisijas 2015. gada 24. novembra Lēmuma C(2015) 9500 2. pants "Mehānisma mērķi".

[13] Sk. 5. panta 1. punktu Komisijas Lēmumā C(2015) 9500, kas grozīts ar Komisijas Lēmumu C(2016) 855.

[14] Eiropas kaimiņattiecību instrumenta un attīstības sadarbības instrumenta (ASI) iemaksas tika attiecīgi pārnestas uz Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu un ES trasta fondu un īstenotas saskaņā ar tiem. Būtībā visas mehānisma iemaksas ES Reģionālajā trasta fondā reaģēšanai uz krīzi Sīrijā (no *IPA* un mazāk – no ASI) tika īstenotas kā cita veida, nevis humānā palīdzība.

[15] https://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2018/06/29/facility-for-refugees-in-turkey-member-states-agree-details-of-additional-funding/.

budžeta, 2018. gadā tika izmantoti 550 miljoni EUR, bet atlikusī daļa tika izmantota 2019. gadā.

Runājot par dalībvalstu iemaksām, pirmajai maksājumu daļai dalībvalstis 2016. gadā mehānismā iemaksāja 677 miljonus EUR, 2017. gadā – 847 miljonus EUR, 2018. gadā – 396 miljonus EUR un 2019. gadā – 80 miljonus EUR. Otrajā maksājumu daļā dalībvalstis 2018. gadā iemaksāja 68 miljonus EUR, 2019. gadā – 202 miljonus EUR, 2020. gadā – 265 miljonus EUR, 2021. gadā – 166 miljonus EUR, 2022. gadā – 165 miljonus EUR, savukārt atlikušos maksājumus 134 miljonu EUR apmērā – 2023. gadā. Dalībvalstu iemaksas tika veiktas tieši ES budžetā kā ārējie piešķirtie ieņēmumi[16] un iedalītas *IPA* un humānās palīdzības budžeta pozīcijās.

Apjoms, kādā dalībvalstis *veic iemaksas* mehānismā, joprojām ir pietiekami atbilstošs apjomam, kādā šo iemaksu veidotais finansējums *tiek izmaksāts no* mehānisma.

Mehānisma humānās palīdzības virzienā summa 19,5 miljonu EUR apmērā tika paredzēta kā rezerve, lai vajadzības gadījumā finansētu reaģēšanu uz jaunu bēgļu pieplūdumu no Sīrijas 2019. gadā. Tā kā rezerve netika izmantota, par šo summu 2020. gadā noslēdza līgumus, lai finansētu veselības aprūpes un aizsardzības darbības, ar to pabeidzot otrās maksājumu daļas plānošanu.

Līdz 2020. gada 31. decembrim Komisija bija noslēgusi līgumus par visiem mehānisma darbības līdzekļiem. No kopumā 6 miljardiem EUR līdz 2023. gada beigām tika izmaksāti nedaudz vairāk nekā 5,3 miljardi EUR.

Ar mehānismu nesaistīta ES papildu palīdzība bēgļiem Turcijā

2020. gadā Komisija piešķīra 535 miljonus EUR ar mehānismu nesaistītu humānās palīdzības darbību atbalstam Turcijā. Šī palīdzība bēgļiem bija vērsta uz pamatvajadzībām, aizsardzību, izglītību un veselības aprūpi, un par to pilnībā ir noslēgti līgumi un tā ir izmaksāta.

Šī tendence turpinājās arī 2021. gadā. Pēc Eiropadomes 2021. gada jūnija secinājumiem Komisija mobilizēja vēl 3 miljardus EUR atbalstam bēgļiem un uzņēmējkopienām Turcijā laikposmam no 2021. līdz 2023. gadam. Minētā finansējuma mērķis ir nodrošināt, ka turpinās būtiski mehānisma pasākumi tādās prioritārajās jomās kā humānā palīdzība, pamatvajadzības, izglītība un veselība, kā arī migrācijas pārvaldība un robežkontrole. Tas ietver arī 150 miljonus EUR no *HOME* ĢD instrumentiem, galvenokārt, lai atbalstītu ES dalībvalstu centienus īstenot pārmitināšanu no Turcijas, kā arī migrācijas pārvaldību, robežu pārvaldību

[16] Ārējie ieņēmumi saskaņā ar 21. panta 2. punkta b) apakšpunktu Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES, Euratom) Nr. 966/2012 (2012. gada 25. oktobris) par finanšu noteikumiem, ko piemēro Savienības vispārējam budžetam, un par Padomes Regulas (EK, Euratom) Nr. 1605/2002 atcelšanu (OV L 298, 26.10.2012., 1. lpp.) par iemaksām 2016. gadā un līdz 2018. gada 1. augustam un saskaņā ar 21. panta 2. punkta a) apakšpunkta ii) punktu Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES, Euratom) 2018/1046 (2018. gada 18. jūlijs) par finanšu noteikumiem, ko piemēro Savienības vispārējam budžetam, ar ko groza Regulas (ES) Nr. 1296/2013, (ES) Nr. 1301/2013, (ES) Nr. 1303/2013, (ES) Nr. 1304/2013, (ES) Nr. 1309/2013, (ES) Nr. 1316/2013, (ES) Nr. 223/2014, (ES) Nr. 283/2014 un Lēmumu Nr. 541/2014/ES un atceļ Regulu (ES, Euratom) Nr. 966/2012 (OV L 193, 30.7.2018., 1. lpp.).

un kontrabandas apkarošanu. Tas ietver arī 14,4 miljonus EUR atbalsta pasākumam, kas tika pieņemts 2024. gada oktobrī.

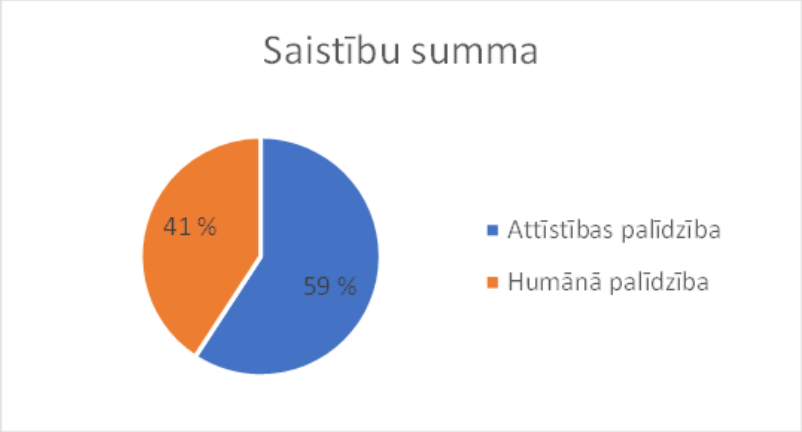
2024. gada februārī Eiropadome nolēma piešķirt vēl 2 miljardus EUR, lai saglabātu rezultatīvu sadarbību migrācijas jomā, tai skaitā atbalstu Sīrijas bēgļiem Turcijā līdz 2027. gadam. Turklāt 2024. gadā Komisija piešķīra 520 miljonus EUR, lai nodrošinātu palīdzības turpināšanu, un vēl 480 miljonus EUR, kas pārcelti no bēgļu palīdzības piešķīruma 2025. gadam.

Kopējais bēgļiem Turcijā kopš 2011. gada piešķirtās ES palīdzības apmērs ir gandrīz 12,5 miljardi EUR. Šī summa ietver 345 miljonus EUR kas no 2011. līdz 2016. gadam mobilizēti palīdzībai bēgļiem, 6 miljardus EUR, kas piešķirti no mehānisma, 535 miljonus EUR pagaidu finansējuma veidā 2020. gadā un 3 miljardus EUR papildu finansējuma veidā 2021.–2023. gadā, 520 miljonus EUR 2024. gadā un papildu 2 miljardus EUR finansējumam līdz 2027. gadam.

4. Mehānisma īstenošana

Mehānisms tiek īstenots humānās un attīstības palīdzības veidā. Minētajiem virzieniem pirmajā maksājumu daļā tika piešķirti attiecīgi aptuveni 1,4 miljardi EUR un 1,6 miljardi EUR. Ņemot vērā to, ka Sīrijas krīze ir ieilgusi, otrās maksājumu daļas ietvaros pasākumi arvien vairāk ir vērsti uz sociālekonomiskā atbalsta darbībām un iztikas gūšanas iespēju radīšanu. Otrajā maksājumu daļā 1,04 miljardi EUR tika piešķirti humānajai palīdzībai un 1,9 miljardi EUR – attīstības palīdzībai[17].

Visā mehānismā humānās un attīstības palīdzības sadalījums ir šāds:

Sīkāku informāciju sk. tiešsaistē projektu tabulā[18].

Mehānisma ietvaros sniegtā palīdzība ir balstīta uz projektiem. Līdzekļu izmaksāšana ir atkarīgas no progresa, kas panākts mehānisma pasākumu īstenošanā.

[17] Līdzekļu atlikums 60 miljonu EUR apmērā ir piešķirts mehānisma īstenošanas administratīvajam un darbības atbalstam.

[18] https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/turkiye/eu-support-refugees-turkiye_en.

Īpaša uzmanība tiek pievērsta tiem bēgļiem un patvēruma meklētājiem, kas nav no Sīrijas. Mehānisma pasākumi vienmēr ir vērsti uz to, lai iesaistītu vietējās kopienas, kuras uzņem bēgļus.

Humānā palīdzība mehānisma ietvaros tiek sniegta, lai palīdzētu visneaizsargātākajiem bēgļiem, nodrošinot cilvēka cienīgu atbalstu, kas vērsts uz pamatvajadzību apmierināšanu un aizsardzību. Ar humāno palīdzību arī cenšas novērst trūkumus ārkārtas situācijās, šim nolūkam izmantojot specializētas aģentūras un partnerus veselības un izglītības jomā. ES humānās palīdzības sniegšana balstās uz 2007. gadā pieņemto Eiropas konsensu par humāno palīdzību[19], kurā noteikts, ka ES kā humānās palīdzības sniedzēja ievēro humānās palīdzības principus – cilvēcību, neitralitāti, objektivitāti un neatkarību, kā noteikts LESD 214. pantā un Humānās palīdzības regulā (Regula (EK) Nr. 1257/96)[20,21].

Mehānisma humānās palīdzības virzienā mehānisma pirmās un otrās maksājumu daļas ietvaros ar 21 partnera starpniecību ir īstenoti kopumā 65 projekti. Minētie projekti aptver reaģēšanu uz visneaizsargātāko Turcijā patvērušos bēgļu pamatvajadzībām, kas tiek darīts, nodrošinot aizsardzību, izglītību un veselības aprūpi. Pirmajā maksājumu daļā humānajai palīdzībai tika piešķirti aptuveni 1,4 miljardi EUR un par tiem tika noslēgti līgumi un izmaksāti 1,3 miljardi EUR, savukārt otrajā maksājumu daļā tika noslēgti līgumi par 1,04 miljardiem EUR un līdz 2023. gada 31. janvārim izmaksāti 1,035 miljoni EUR.

Attīstības palīdzība sniedz atbalstu ilgāka termiņa vajadzībām bēgļu veselības aprūpes, izglītības un sociālekonomiskās attīstības jomā, īpaši attiecībā uz piekļuvi sabiedriskajiem pakalpojumiem un iztikas gūšanas iespējām, kā arī pašvaldības infrastruktūrai. Tā ir vērsta arī uz neaizsargātām grupām, un tās pasākumi ietver dzimumu aspektu, piemēram, to mērķis ir pasargāt sievietes un meitenes pret seksuālu un ar dzimumu saistītu vardarbību un uzlabot seksuālās un reproduktīvās veselības aprūpes pieejamību.

Mehānisma attīstības virziena ietvaros joprojām tika gūti labi panākumi, īstenojot 26 projektus, par kuriem noslēgti līgumi saskaņā ar pirmo maksājumu daļu. No minētajiem projektiem 15 tika īstenoti, izmantojot kopumā 293 miljonus EUR, kas piešķirti no ES Reģionālā trasta fonda reaģēšanai uz krīzi Sīrijā papildus piešķīrumam, kurš tiek tieši pārvaldīts ar *IPA* starpniecību[22].

Īstenošanas partneriem ir izmaksāti gandrīz 2,9 miljardi EUR no kopumā 3,5 miljardiem EUR, kas attīstības palīdzībai tika piešķirti abās mehānisma maksājumu daļās[23]. Mehānisma attīstības virzienā ir noslēgti 17 līgumi.

[19] Padomes un dalībvalstu valdību pārstāvju kopīgais paziņojums.

[20] Padomes 1996. gada 20. jūnija Regula (EK) Nr. 1257/96 par humāno palīdzību.

[21] Eiropas Komisijas humānās palīdzības pamatā ir valstu humānās palīdzības īstenošanas gada plāni. Komisijas un tās partneru sadarbību humānās palīdzības jomā regulē Komisijas finanšu un administratīvie pamatnolīgumi ar starptautiskām organizācijām un partnerattiecību pamatnolīgumi ar nevalstiskām organizācijām.

[22] Mehānismā izmantotos *IPA* līdzekļus pārvalda atbilstīgi ārējās darbības noteikumiem, kas iekļauti Finanšu regulas otrās daļas IV sadaļā un tās piemērošanas noteikumos.

[23] Šajā summā ir iekļauti arī līdzekļi, kas izmaksāti projektos, kurus īsteno ES Reģionālais trasta fonds reaģēšanai uz krīzi Sīrijā, bet kas vēl nav segti no ES budžeta.

2023. gadā mehānisma īstenošanu joprojām ietekmēja ļoti augstā inflācija Turcijā un ar valūtas kursu saistītas problēmas. Tādēļ bija jāsamazina dažu projektu tvērums, kā rezultātā samazinājās uzbūvēto objektu skaits.

Mehānisma pasākumi pa prioritārajām jomām

Par progresu abu mehānisma maksājumu daļu finansētās palīdzības īstenošanā pa prioritārajām jomām tiek ziņots divreiz gadā publicētajos mehānisma uzraudzības ziņojumos[24].

Būtiski panākumi palīdzības sniegšanā bēgļiem un uzņēmējkopienām ir sasniegti turpmāk minētajās prioritārajās jomās.

Izglītība

Izglītības atbalstam un papildu atbalstam bēgļiem no mehānisma kopumā ir piešķirti 2 miljardi EUR.

Mehānisma humānās palīdzības virzienā izglītībai tika piešķirts vairāk nekā 181 miljons EUR. Programma "Ar nosacījumiem pamatoti naudas pārvedumi izglītībai" (*CCTE*) atbalsta bēgļu bērnu uzņemšanu skolās un skolas apmeklēšanu, katru mēnesi nodrošinot bēgļu ģimenēm maksājumus ar nosacījumu, ka skolēni regulāri apmeklē skolu. Programmas *CCTE* naudas komponents humānās palīdzības virzienā tika finansēts līdz 2022. gada oktobrim, savukārt spēju atbalsta darbības netraucētai pārejai turpinājās līdz 2022. gada decembrim. 2022. gada oktobrī šī programma tika pārcelta uz attīstības virzienu. 2023. gadā *CCTE* VI programma turpināja nodrošināt regulārus naudas pārvedumus aptuveni 500 000 ģimenēm ar bērniem, lai viņi varētu apmeklēt skolu.

Valsts izglītības ministrijai (*MoNE*) piešķirtās mehānisma galvenās tiešās dotācijas (Veicināt iekļaujošu izglītību bērniem Turcijas izglītības sistēmā – *PIKTES* II[25]) 400 miljonu EUR apmērā īstenošana beidzās 2023. gada janvārī. Tas turpinājās ar jauno projektu *PIKTES*+[26], kura kopējais budžets ir 300 miljoni EUR, ko finansē no papildu palīdzības bēgļiem Turcijā.

Izglītības jomā vispārējais mērķis joprojām bija visu bēgļu bērnu integrācija Turcijas oficiālajā sistēmā, kas papildināts ar to bērnu iekļaušanu, kuri neapmeklē skolu, un drošu mācību iespēju izveidi, kā arī mācību rezultātu uzlabošanu. 2023.–2024. akadēmiskajā gadā no 2023. gada septembra gandrīz 750 000 bēgļu bērnu bija uzņemti formālās izglītības sistēmā (t. sk. pirmsskolas) 29 bēgļu visblīvāk apdzīvotajās provincēs, uz kurām attiecas programma *PIKTES*+.

To studentu, kas ir bēgļi, un uzņēmējkopienu studentu skaits, kuri saņem mehānisma atbalstītas stipendijas, lai iegūtu tehnisko un profesionālo izglītību un apmācību (*TVET*) vai apmeklētu augstākās izglītības iestādes, ir sasniedzis 29 049. Vairums šo studentu bija bēgļi. Tika saglabāts dzimumu līdzsvars.

[24] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/negotiations-status/turkey/eu-facility-refugees-turkey_en.
[25] Sīriešu bērnu integrācijas izglītības sistēmā veicināšana II (*PIKTES* I).
[26] Iekļaujošas bērnu izglītības Turcijas izglītības sistēmā veicināšana (*PIKTES*+).

Mehānisms turpināja sniegt atbalstu izglītības infrastruktūras attīstībai un skolu pārpildītības mazināšanai. Būtisks progress ir panākts modernizēto un uzbūvēto izglītības iestāžu skaita ziņā. Nozīmīgs sasniegums modernizēšanas jomā bija 8700 interaktīvo tāfeļu uzstādīšana pamatskolās un vidusskolās. Ar mehānisma atbalstu līdz šim ir modernizētas vairāk nekā 12 000 iestāžu.

Turklāt projektu "Izglītība visiem krīzes laikos" un "Izglītības infrastruktūra noturībai" ietvaros tika uzbūvētas 175 skolas un sākti izglītības pakalpojumi. Turklāt uz skolu jumtiem uzstādītie saules enerģijas paneļi ražo enerģiju 50 skolām, un 41 skolā tika pabeigti energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi.

2023. gadā ES piešķīra 65,6 miljonus EUR, lai palīdzētu atjaunot izglītības infrastruktūru Turcijā, īpaši pēc 2023. gada februāra zemestrīcēm. Šā finansējuma mērķis ir uzlabot izglītības pieejamību gan bēgļiem, gan uzņēmējkopienām, īpaši, īstenojot vismaz 20 papildu izglītības iestāžu būvniecību. Divi dotāciju projekti, kuru kopējā vērtība ir 20 miljoni EUR, nodrošina stipendijas un ar tām saistītus pakalpojumus studentiem bēgļiem un studentiem no uzņēmējām kopienām, kas studē pirmsdiploma/pēcdiploma studiju programmā. Projekti tika sākti 2023. gada janvārī, un tiem būtu jāilgst trīs gadus.

Aizsardzība

Aizsardzībai no mehānisma kopumā ir piešķirti aptuveni 326 miljonu EUR, galvenokārt humānās palīdzības virziena projektu ietvaros.

Mehānisma humānās palīdzības virziena ietvaros ir atbalstīta bēgļu reģistrēšana un pārbaude, lai sniegtu viņiem iespēju legalizēt savu statusu Turcijā un atvieglotu viņu piekļuvi pakalpojumiem. Īpaši ar to tika atbalstīti Turcijas Migrācijas pārvaldības prezidija centieni reģistrācijas jomā un stiprinātas tā institucionālās un tehniskās spējas. Papildus atsevišķiem aizsardzības pasākumiem, kuru mērķis ir novērst nepilnības un reaģēt uz konkrētām vajadzībām un riskam pakļautām personām, aizsardzība ir integrēta arī citos humānās palīdzības stratēģijas pīlāros (pamatvajadzības, veselības aprūpe un izglītība). Vispārējais mērķis ir labāk risināt bēgļu neaizsargātības jautājumu, legalizēt viņu statusu un nodrošināt viņiem piekļuvi plašākam publisko un ANO/NVO pakalpojumu tīklam. Pārskata periodā palīdzība joprojām tika vērsta uz visneaizsargātākajām grupām (piemēram, sezonas lauksaimniecības darbiniekiem – migrantiem, galvenajām bēgļu grupām utt.). Turklāt projekti, kurus finansēja no ES Reģionālā trasta fonda reaģēšanai uz krīzi Sīrijā, ir palīdzējuši bēgļu uzņemšanā kopienu centros un neaizsargātu bēgļu tālākā nosūtīšanā uz attiecīgajiem dienestiem.

Mehānisma attīstības virzienā 2020. gada beigās tika noslēgts līgums par tiešu dotāciju Darba, ģimenes un sociālo pakalpojumu ministrijai 20 miljonu EUR apmērā. Projekta mērķis ir uzlabot preventīvo un aizsargājošo sociālo pakalpojumu sniegšanu visneaizsargātākajiem bēgļiem un uzņēmējkopienām. Zemestrīcēm ir bijusi nopietna negatīva ietekme, un pakalpojumi ir pārvietoti uz pagaidu nodaļām. Ģimenes un sociālo pakalpojumu ministrija galveno uzmanību pievērsa zemestrīces skartajiem reģioniem, un tai bija jāatliek rīcības spēju veidošanas pasākumi.

Veselība

Veselības aprūpes atbalstam un papildu atbalstam bēgļiem no mehānisma kopumā ir piešķirts 1 miljards EUR.

Mehānisma atbalsta galvenais pīlārs ir izglītības programma veselības aprūpes sniedzējiem, kas pazīstama kā *SIHHAT*[27] – projekts, ko finansē no trim secīgiem piešķīrumiem: 300 miljoniem EUR 2016. gadā, 210 miljoniem EUR 2020. gadā un 210 miljoniem EUR 2023. gadā. Projekta *SIHHAT* ietvaros tiek atbalstīti Turcijas Veselības ministrijas centieni nodrošināt visiem bēgļiem bezmaksas un taisnīgu piekļuvi veselības aprūpei. 32 provincēs darbojas kopumā 190 migrantu veselības centri, un ES atbalstītās iestādēs strādā aptuveni 4000 veselības aprūpes darbinieku, no kuriem 75 % ir Sīrijas izcelsmes. Zemestrīču dēļ ir zaudēti veselības aprūpes darbinieki, un ir bojāti 17 centri; to pakalpojumi ir pārcelti uz pagaidu veselības aprūpes nodaļām. *SIHHAT* II īstenošana beidzās 2024. gada sākumā. *SIHHAT* III nodrošina, ka bēgļu veselības aprūpes pakalpojumi turpinās, pateicoties ES papildu atbalstam 210 miljonu EUR apmērā.

Abas mehānisma finansētās slimnīcas – *Dörtyol/Hatay* un *Kilis* – ir pilnībā darbojušās kopš 2022. gada un sniedz būtiskus veselības aprūpes pakalpojumus pēc 2023. gada zemestrīcēm, kad abu slimnīcu jauda tika palielināta līdz 400 gultas vietām. Turklāt mehānisma ietvaros papildus projektam *SIHHAT* tiek būvēti un atjaunoti migrantu veselības centri, veikti medicīniskā aprīkojuma, dzemdību komplektu, jaundzimušo pūriņu un higiēnas piederumu komplektu iepirkumi un atjaunotas fizioterapijas un rehabilitācijas nodaļas. 2023. gadā sākās astoņu veselības centru būvniecība un tika iepirktas 113 medicīniskā aprīkojuma vienības, kuras izmantos vairāk nekā 40 slimnīcas.

Attiecībā uz humāno palīdzību divi fiziskās rehabilitācijas centri – *Kilis* un *Reihanli/Hatay* – turpina darboties un sniegt tādus pakalpojumus kā fizioterapija, garīgās veselības aprūpe un psihosociālais atbalsts bēgļiem ar invaliditāti un citām neaizsargātām personām.

Pašvaldību infrastruktūra

No mehānisma kopumā 380 miljoni EUR ir piešķirti pašvaldību infrastruktūras atbalstam un papildu atbalstam bēgļiem.

Mehānisms atbalsta dažādas pašvaldības, palīdzot tām nodrošināt būtiskus pašvaldības pakalpojumus, tai skaitā ūdensapgādi, sanitāros pakalpojumus un cieto atkritumu apsaimniekošanu. Tas arī atbalsta vietējo infrastruktūru, sniedzot atpūtas pakalpojumus. Atpūtas iespēju vajadzībām ir pabeigti 12 objekti (futbola laukumi un tenisa korti), savukārt pašlaik tiek būvēti 10 sporta kompleksi. 2023. gadā tika sākta ūdens un notekūdeņu apsaimniekošanas būvju būvniecības projektu īstenošana *Kilis, Şanlıurfa, Gaziantep, Mersin, Mardin, Adıyaman, Malatya* un *Hatay* provincē.

Pamatvajadzības un sociālekonomiskais atbalsts

Pamatvajadzībām un sociālekonomiskajam atbalstam un papildu atbalstam bēgļiem no mehānisma kopumā ir piešķirti 3,7 miljardi EUR.

Šajā prioritārajā jomā pasākumu mērķis ir palīdzēt apmierināt visneaizsargātāko bēgļu pamatvajadzības un nodrošināt, ka tiek stiprināta bēgļu noturība un pašapgādes spēja. Tas ļautu pakāpeniski pāriet no atkarības no sociālās palīdzības uz lielāku patstāvību un iztikas gūšanas iespējām.

Pateicoties mehānisma nodrošinātajai palīdzībai pamatvajadzību jomā, vairāk nekā 2,6 miljoni bēgļu ir saņēmuši tiešu atbalstu, kas sniedz iespēju dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi. Līdz 2023. gada jūlijam lielākā daļa atbalsta tika sniegta no sociālās palīdzības programmas "Ārkārtas sociālās drošības tīkls" (*ESSN*), kur katru mēnesi, izmantojot debetkaršu sistēmu, tiek piešķirts naudas pabalsts vairāk nekā 1,6 miljoniem bēgļu. 2023. gada jūlijā ar Ģimenes un sociālo pakalpojumu ministriju tika parakstīta jaunā skaidras naudas palīdzības programma "Sociālās drošības tīkls bēgļiem Turcijā (*SSN*)" (781 miljons EUR). Minētais pasākums iezīmē *ESSN* pāreju no humānās palīdzības uz ilgtermiņa attīstības palīdzību.

Mehānisma otrās maksājumu daļas ietvaros ir gandrīz pabeigta 245 miljonu EUR tiešās dotācijas īstenošana sadarbībā ar Ģimenes un sociālo pakalpojumu ministriju. Minētā dotācija ļauj sniegt ikmēneša finansiālu atbalstu, kas ir salīdzināms ar sociālo palīdzību, ko sniedz neaizsargātām personām saskaņā ar Turcijas sociālā nodrošinājuma sistēmu, t. i., papildu palīdzību no programmas *ESSN* (*C-ESSN*). Projekts tiek īstenots paralēli programmai *ESSN*, un tajā tiek sniegts atbalsts vientuļo vecāku mājsaimniecībām, veciem cilvēkiem, kā arī cilvēkiem ar invaliditāti un ļoti smagu invaliditāti. 2023. gadā programmu *C-ESSN* un *ESSN*[28] turpināšana tika nodrošināta, izmantojot 3 miljardus EUR no papildu atbalsta bēgļiem, kas bija mobilizēts 2021.–2023. gadam[29]. Kopš tā laika abas programmas ir apvienotas vienā līgumā *SSN*.

Joprojām tiek sniegts papildu sociālekonomiskais atbalsts bēgļiem, kuriem ir piekļuve darba tirgum. Minētā atbalsta mērķis ir palielināt bēgļu un uzņēmējkopienu nodarbinātību. Tas nodrošina profesionālo apmācību, prasmju un valodu apguvi, konsultācijas par darbu un apmācības programmas darbavietā, kā arī vienkāršo bēgļu darba atļauju piešķiršanas procesu. Minēto atbalstu īsteno saskaņā ar Nodarbinātības atbalsta projektu un projektiem "Pāreja uz darba tirgu" (*ISDEP* I un *ISDEP* II), kurus abus īsteno Pasaules Banka sadarbībā ar Turcijas Nodarbinātības aģentūru (*İŞKUR*) un Darba un sociālā nodrošinājuma ministrijas (*MoLSS*) Starptautiskā darbaspēka ģenerāldirektorātu (*DG ILF*). Sadarbībā ar Turcijas Mazās un vidējās rūpniecības attīstības organizāciju (*KOSGEB*) un Turcijas Attīstības un investīciju banku (*TKYB*) tiek piešķirtas dotācijas uzņēmējiem un sniegta uzņēmējdarbības apmācība gan Sīrijas bēgļu, gan uzņēmējkopienu jaunuzņēmumiem un esošajiem uzņēmējiem, un šī atbalsta sniegšanā ir iesaistīts arī projekts *ENHANCER*, ko sadarbībā ar Rūpniecības un tehnoloģiju ministriju īsteno Starptautiskais Migrācijas politikas attīstības centrs.

[28] Plānots, ka nākamo *ESSN* programmas posmu pārņems *NEAR* ĢD.

[29] *Komisijas Īstenošanas lēmums par tā individuālā pasākuma finansēšanu, ar ko tiek piešķirts naudas pabalsts visneaizsargātākajiem bēgļiem Turcijā 2022. un 2023. gadā – C(2022) 7822 final*, tika pieņemts 2022. gada 4. janvārī, un *Komisijas Īstenošanas lēmums par tā individuālā pasākuma finansēšanu, ar ko bēgļiem Turcijā 2022. gadā turpina sniegt atbalstu pamatvajadzību apmierināšanai un pārejai uz iztikas gūšanas iespējām – C(2022) 8887*, tika pieņemts 2022. gada 7. decembrī.

Papildu projekts palīdz izstrādāt un īstenot sieviešu vadītas sociālās uzņēmējdarbības modeli, lai neaizsargātām Sīrijas bēglēm un Turcijas sievietēm nodrošinātu ilgtspējīgas ienākumus nesošas darbības. Vēl divu projektu mērķis ir atbalstīt nodarbinātību lauksaimniecībā. Turklāt projekts, ko īstenoja publiskā aģentūra *Expertise France* (*EF*) sadarbībā ar Valsts izglītības ministrijas Tehniskās un profesionālās izglītības un apmācības ģenerāldirektorātu (*MoNE – DG TVET*), bija vērsts uz strādājošiem bērniem un bērnu darbu un viņu novirzīšanu uz formālo māceklības izglītību. *MoNE-DG TVET* sadarbojās arī ar banku *"Kreditanstalt für Wiederaufbau Development Bank"* (*KfW*) ar mērķi īstenot vēl vienu projektu formālās profesionālās izglītības jomā, lai atbalstītu jaunos absolventus, kas ienāk darba tirgū, iekārtojot viņus darbā. Projekti tiks īstenoti vismaz līdz 2025. gada vidum/beigām.

2022. un 2023. gadā bēgļu sociālekonomiskā atbalsta turpināšana tika nodrošināta, izmantojot 3 miljardus EUR no papildu atbalsta bēgļiem, kas bija mobilizēts 2021.–2023. gadā. 2023. gada decembrī ar struktūrām, kurām veikts pīlāru novērtējums, tika parakstīti trīs papildu līgumi par iztikas līdzekļu nodrošināšanu. Tāpat 2023. gadā sociālekonomiskajam atbalstam tika plānoti 182,5 miljoni EUR, ņemot vērā vajadzības šajā prioritārajā jomā pēc 2023. gada februāra zemestrīcēm (sk. arī iepriekš).

Migrācijas pārvaldība

Kopumā migrācijas pārvaldības atbalstam un papildu atbalstam bēgļiem no mehānisma ir piešķirti 480 miljoni EUR[30].

Ir pabeigti divi projekti, kas finansēti no pirmās maksājumu daļas par kopējo summu 80 miljoni EUR. Pirmais projekts sniedza ES atbalstu Turcijas krasta apsardzes meklēšanas un glābšanas spēju stiprināšanai, un otrā projekta mērķis bija palīdzēt Turcijas Migrācijas pārvaldības prezidijam (*PMM*)[31] pārvaldīt bēgļu atgriešanu no ES.

Papildu atbalsts bēgļiem tika izmantots, lai sāktu trīs jaunas darbības, kuru kopējais budžets bija 30 miljoni EUR. Viens no šiem projektiem, kas sākts 2023. gada maijā, turpina stiprināt *PMM*. Spēju veidošanas projekts migrācijas pārvaldības jomā sākās 2023. gada februārī, savukārt spēju veidošanas projekts, kura mērķis ir uzlabot kapacitāti un aģentūru sadarbību lidostās, sākās 2023. gada martā. Turklāt 220 miljoni EUR tika piešķirti, lai stiprinātu Turcijas robežu pārvaldības spējas valsts austrumos un dienvidaustrumos.

Dzimumu līdztiesības aspekti mehānisma projektos

ES Dzimumu līdztiesības rīcības plāns III "Kopīgi pretī pasaulei, kurā valda dzimumu līdztiesība, 2021.–2025. gads" turpina būt par atsauces dokumentu mehānisma aptverto pasākumu īstenošanā. Sieviešu un meiteņu visā viņu daudzveidībā cilvēktiesību veicināšana, aizsardzība un īstenošana, dzimumu līdztiesība un iespēju nodrošināšana sievietēm un meitenēm 2023. gadā joprojām bija prioritātes. Ar dzimumu līdztiesību saistīti apsvērumi tika iekļauti visos mehānisma projektos un pastāvīgi uzraudzīti, izmantojot sadalītus datus (76 rādītāji).

[30] Tas neietver 150 miljonus EUR, kas piešķirti no *HOME* instrumentu līdzekļiem.
[31] Tajā laikā saukts par Migrācijas pārvaldības ģenerāldirektorātu (*DGMM*).

Mehānisms ievērojami uzlaboja sieviešu nodarbināmību, – vairāk nekā 26 000 sieviešu pabeidza īstermiņa profesionālo prasmju apmācību, aptuveni 40 000 saņēma nodarbinātības konsultāciju pakalpojumus un 500 sievietēm piederoši uzņēmumi saņēma konsultatīvu vai finansiālu atbalstu. Mehānisms ir nodrošinājis turku valodas kursus bēglēm un aptuveni 25 000 pieaugušu sieviešu un 20 000 studenšu, kas ir bēgles, ir sekmīgi pabeigušas šos kursus. Turklāt aptuveni 55 000 bēgļu bērnu – meiteņu ir apmeklējušas pirmsskolas izglītības iestādes, kurām piekļuve nodrošināta mehānisma finansētu projektu ietvaros, un 15 000 studenšu saņem izglītības stipendijas. Ievērības cienīgi ir tas, ka gandrīz 50 % mehānisma ietvaros nodarbināto skolotāju un izglītības darbinieku ir sievietes. Naudas pārvedumu programmas vienādā mērā dod labumu vairāk nekā 1 miljonam sieviešu bēgļu, kā arī ar regulāriem beznosacījuma līdzekļu pārvedumiem. Turklāt aptuveni 400 000 studenšu ģimeņu izglītības atbalsta ietvaros ir saņēmušas ar nosacījumiem pamatotus naudas līdzekļus. Ārpus naudas pārvedumu programmām aptuveni 500 000 sieviešu bēgļu, kurām nepieciešama aizsardzība, ir nosūtītas uz attiecīgajiem dienestiem, un aptuveni 550 000 sieviešu bēgļu ir izmantojušas aizsardzības pakalpojumus, kas sniegti mehānisma finansētos projektos.

5. Uzraudzība, izvērtēšana un revīzija

2023. gadā ziņošana par mehānisma sasniegumiem joprojām balstījās uz mehānisma rezultātu satvaru[32] un mehānisma pārmaiņu teoriju[33]. Jaunākais mehānisma uzraudzības ziņojums tika publicēts 2023. gada decembrī, un tam var piekļūt *NEAR* ĢD tīmekļa vietnē[34].

Mehānisma uzraudzības un ziņošanas uzdevumu īstenošanā Komisiju turpina atbalstīt tehniskās palīdzības grupa (*SUMAF*[35]). Līdz 2023. gada beigām *SUMAF* grupa ir pabeigusi 114 uzraudzības misijas. Turklāt tika veiktas 12 pārbaudes uz vietas / uzraudzības misijas bēgļu atbalsta projektiem[36]. Tika turpināta arī saskaņā ar humānās palīdzības īstenošanas plāniem finansēto mehānisma darbību uzraudzība, šajā nolūkā pārskata periodā veicot 89 projektu līmeņa uzraudzības misijas.

2022. un 2023. gadā Eiropas Revīzijas palāta veica mehānisma otro lietderības revīziju. 2024. gada 24. aprīlī tika publicēts revīzijas ziņojums, t. sk. Revīzijas palātas konstatējumi un ieteikumi, un Komisijas atbildes, un viss minētais ir pieejams tiešsaistē.

[32] https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Facility%20Results%20Framework_Jun2022.pdf.
[33] https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/99c1bfa3-1853-42ff-ae3b-59622f7bdab1_en?filename=EU%20support%20to%20refugees%20in%20TR_Theory%20of%20Change%202024.pdf.
[34] https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/negotiations-status/turkey/eu-facility-refugees-turkey_en.
[35] Tehniskā palīdzība to darbību uzraudzības atbalstam, kuras finansē no Bēgļu atbalsta mehānisma Turcijā, – IPA/2018/393-877.
[36] Kumulatīvie rādītāji 2017. gadā.

6. Saziņa un pamanāmība

2023. gadā tika turpinātas darbības ar mērķi veicināt mehānisma darbību pamanāmību, lai palielinātu informētību par palīdzību, ko ES sniedz Turcijai bēgļu izmitināšanā. Šo darbību prioritātes bija nodrošināt informētību, pamanāmību un izpratni plašā sabiedrībā un mediju, politikas veidotāju un citu ES, Turcijas un starptautiskās sabiedrības ieinteresēto personu vidū. Mēnešos pirms parlamenta un prezidenta vēlēšanām maijā un vēlēšanu laikā mehānisma saziņas darbības tika samazinātas, jo šajā periodā strauji pieauga negatīva oficiālā retorika un sabiedrības noskaņojums pret bēgļiem.

Februārī un jūnijā saziņas darbības bija vērstas uz ES reakciju un palīdzību pēc postošajām zemestrīcēm, kas sagrāva miljoniem bēgļu un uzņēmējkopienu ierasto dzīvi. Rezultātā divas trešdaļas iedzīvotāju atzina ES lomu (saskaņā ar jūnija sabiedriskās domas aptauju). Minētās darbības arī palīdzēja mazināt negatīvo retoriku, kas tika pausta, gatavojoties vēlēšanām. Eiropas dienā maijā Ankarā notika digitāla izstāde par ES veiktajiem glābšanas darbiem pēc zemestrīcēm, un tā palīdzēja popularizēt ES vēstījumus par bēgļiem. Fotoattēli un videomateriāli tika izmantoti arī maijā Briselē notikušajos publiskajos pasākumos. Rudenī ciešā sadarbībā ar ES dalībvalstu vēstniecībām tika uzsākta glābšanas darbiem veltīta foto albuma izveide. Projekts tika pabeigts 2024. gada februārī, un gada laikā tas būs vairāku saziņas pasākumu centrālais elements.

ES delegācijas Turcijā vadītājs gada laikā vairākkārt apmeklēja zemestrīces skartos apgabalus, arī piedalījās lielā preses braucienā uz zemestrīces skartajiem apgabaliem Urfā un tās apkārtnē. Delegācijas vadītājs kopā ar Turcijas žurnālistu grupām arī trīs reizes apmeklēja Briseli, tai skaitā starptautisko līdzekļu devēju konferenci martā un tādējādi palīdzēja palielināt informētību, pamanāmību un izpratni par ES atbalstu bēgļiem. Komisāra *Lenarčič* un komisāra *Várhelyi* vizītes februārī un septembrī ļāva ES vēstījumus par bēgļiem un uzņēmējkopienām nodot plašai auditorijai un ietvēra parakstīšanas ceremoniju un paziņojumu presei par ES nodrošinātā pamatvajadzību atbalsta paplašināšanu septembrī.

2023. gada maijā ES delegācija Ankarā sāka veiksmes stāstu projektu, kas ietvēra vairākus stāstus no mehānisma finansētiem projektiem. Tie tika publicēti delegācijas tīmekļa vietnē, reklamēti sociālo mediju kontos un kopīgoti ar medijiem un citām ieinteresētajām personām.

7. Secinājumi un turpmākie pasākumi

Mehānismu 2023. gadā turpināja raiti īstenot. Par visu mehānisma darbības budžetu ir noslēgti līgumi, un ir izmaksāti 5,3 miljardi EUR. Mehānisms turpināja sniegt tik ļoti vajadzīgo palīdzību bēgļiem un uzņēmējkopienām Turcijā. Papildu palīdzība bēgļiem, kas piešķirta 2020.–2027. gadam, ir paredzēta, lai nodrošinātu mehānisma sasniegumu ilgtspēju.

Turpmākie pasākumi citu starpā ir šādi:

- *turpmāka visu projektu efektīva īstenošana ar mērķi atbalstīt bēgļus un uzņēmējkopienas saskaņā ar pareizas finanšu pārvaldības principiem;*
- *ar mehānismu saistītu saziņas darbību turpmāka īstenošana;*

- *mehānisma koordinācijas komitejas sanāksmes organizēšana 2025. gada pavasarī;*
- *papildu atbalsta bēgļiem un uzņēmējkopienām Turcijā plānošana, lai nodrošinātu mehānisma sasniegumu ilgtspēju, kā arī*
- *diskusiju sākšana ar dalībvalstīm, Eiropas Parlamentu un Turciju par ieteikumiem, kas sniegti Eiropas Revīzijas palātas otrajā mehānisma darbības revīzijā.*